

Сутність поняття "Духовність" у педагогічній думці України початку ХХ ст.

М. Д. Прищак

Для розуміння сутності та змісту поняття „Духовність” в історії педагогічної думки України важливе місце посідає історичний період початку ХХст., період духовного самовизначення, пошуку духовно-ціннісних орієнтирів подальшого історичного буття українського народу. Активна роль у цьому процесі належала педагогічним діячам, серед яких М.Демков, В.Зінківський, О.Музиченко, І.Огієнко, С.Русова, Я.Чепіга та ін.

Відмінними ознаками генези поняття „Духовність” даного періоду є :

а) в основі генези Духовності залишається домінувати релігійна парадигма Духовності, яка під впливом раціоналістичних ідей Західної Європи і поширення соціалістичних ідей починає трансформуватись в бік посилення ролі світсько-технологічних аспектів Духовності. Це приводить до того, що основним чинником розвитку, актуалізації Духовності стає діалог, синтез трансцендентних (в першу чергу релігійних) та технологічних (педагогічних, соціальних) її аспектів. Особливо це прослідковується у педагогічній творчості С.Русової та Я.Чепіги;

б) Іншим важливим фактором визначення Духовності в даний історичний період є посилення її „національної складової”. Це визначається ростом національної свідомості українців, змаганнями за національну школу, мову, державність України. Значну роль у розвитку національного аспекту генези поняття „Духовність” відігравали М.Грушевський, Б.Грінченко, І.Огієнко, С.Русова, С.Сірополко, Я.Чепіга та ін.;

в) Більш чіткої і конкретної орієнтації набуває розуміння Духовності як аксіологічної сутності, яка в переважній більшості визначається цінностями - Істина, Добро, Краса і яка розвивається, актуалізується через розумове виховання, моральне виховання та естетичне виховання.

Крім вище наведених аспектів генези поняття „Духовність” потрібно відмітити ще такі педагогічні принципи, реалізація яких, на думку педагогів початку ХХ ст., веде до Духовного розвитку особистості: орієнтація на вищі цінності (Істина, Добро, Краса); індивідуальний підхід; народність; виховне навчання; дошкільне виховання; сімейне виховання; соціальне виховання; вільне виховання; трудове виховання та ін.

Аналіз педагогічної думки початку ХХ століття дає можливість дати таке визначення поняття „Духовність”: Духовність – розгортання, актуалізація Смислу буття (Духу) як людського буття через самовизначення, розвиток та самоактуалізацію особистості. Базовими характеристиками Духовності є її онтологічність, аксіологічність, телеологічність і синтетичність.

Результатом реалізації даних аспектів та педагогічних принципів генези Духовності став ріст національної свідомості українців, розвиток української культури, змагання за державність України.